

Varga András
Ősi magyar nyelvtan

Tartalomjegyzék

Ősi magyar nyelvtan - 1. rész.....	1
Bevezető.....	1
Mi a probléma az indogermán nyelvelemző készlettel?.....	1
Alá- és fölérendelt mondatok.....	1
Az egész mondat ismeretén alapul az elemzés.....	2
Az elemzés alapja a szó.....	2
Az állítmány, ami csak ige lehet [2].....	3
Aszimmetrikus elemzőkészlet.....	3
Hiányos mondatok.....	4
Mi az elvárás a magyar nyelvi elemzőkészlettel szemben?.....	5
A nyelvtan háttere: gondolkodási mód és szóépítés.....	5
Ősi magyar mondatelemzés.....	6
Példák.....	7
1) példa: Beesteledett.....	7
2) példa: 'Vadakat terelő juhászként...'	7
3) példa: 'Kikelet a lány, virág a szerelem'	8
A mondatelemzés ábrázolása.....	8
A "nagyon szépen éneklő kislányt hallgatok" mondat elemzése:.....	9
A "nagyon szépen éneklő kislányt hallgatok" mondat 2-dimenziós ábrázolása:.....	10
Összefoglalás.....	10
Megjegyzések.....	11
Melléklet: rövid leírás.....	12
Bevezető.....	12
Sajátosságok.....	12
A logika elve.....	13
A logikát kísérő két elv.....	13
Összegzés.....	14
Megjegyzések.....	14

Ősi magyar nyelvtan - 1. rész

Rendszeres nyelvtan

Mottó: "A tudomány mérőőnját mélyebbre eresztjük..."

Bevezető

Az ősi magyar nyelv átfogó kutatásának negyedik, egyben utolsó darabját tartja kezében az olvasó. Az első, "A hangok ősi jelentése - a magyar nyelvben" azzal foglalkozik, amit a nevében is megjelöl: maguk a hangok is bírnak jelentéssel. A mai magyar nyelvtanításban ez nem így szerepel: a hivatalos álláspont szerint a magyar nyelvben a hangoknak önálló jelentésük nincs.

A második mű, a "Játékos magyar nyelvtan" a hangképzés alapján bevezetés a szavak előállításának és egymásután rakásának, a gondolat kifejezésének kísérletébe, amely távolról sem teljes és elsősorban is nem lezárt. Ennek a műnek elsőrendű célja az ebbe az irányba történő elmozdulás és gondolatébredés volt.

A harmadik mű kéziratban van, és a hangok ősi jelentése alapján bemutat sok-sok ősi szót, amelyekben a hangok jelentése alapján kibogozható jelentések között megjelenik a szó jelenleg ismert jelentése is, vagyis a szó jelentése visszafejthető a benne található hangok önálló jelentéséből.

A negyedik mű ez, amit kezében tart a kedves olvasó. Az ősi nyelvek, benne a magyar nyelv rendszeres, egyértelmű nyelvtanát mutatja be. Erénye, hogy nem csak beszél a nyelvtanról, hanem olyan eszközt ad a nyelvtani elemzés számára, amely mindenki által könnyen elsajátítható, általános iskolában tanítható és sokkal teljesebben illeszkedik a magyar nyelvhez, annak nyelvtani szerkezetéhez, mint a indogermán nyelvelemzés, amelyet az indogermán nyelvek leírásához szerkesztettek.

Felvetődik a kérdés: eddig miért nem szerkesztettek a magyarok saját maguk nyelvtani elemzőkészletet és nyelvtani fogalmakat a saját nyelvükhöz, hogyha az indogermán nyelvtani elemzőkészletet nem találják megfelelőnek?

Erre nem tudom megadni a választ. Történhetek kísérletek, sőt, meg is alkothatta valaki azt a nyelvtant, de ez számomra mindeleg nem volt és most sem hozzáférhető. És nem is nyilvános, vagyis a köz nem tud róla.

Mi a probléma az indogermán nyelvelemző készlettel?

Akkor keletkeznek a problémák, amikor azt változtatás nélkül a magyar nyelvre alkalmazzák. Ekkor a legszembetűnőbbek a következők:

Alá- és fölrendelt mondatok

Ilyen jelleg egyáltalán nincs a magyar nyelvben, csak a németben. Ilyen az angol nyelvben sincs. Miről is van szó? A német nyelv más szórendet használ a fölrendelt mondatban, mint az alárendelt mondatban. A főmondat szórendje kötött, mindig "alany + állítmány + ...", [1] a két mondatot összekötő szó után pedig az alárendelt mondatban ez a sorrend kötelezően úgy változik meg, hogy az állítmány (fő része) a tagmondat legvégére kerül, vagyis "alany + ... + állítmány" lesz. Példával bemutatva:

Ich weiss, dass du noch nicht fertig bist.

Én tudom, hogy te még nem kész vagy.

A magyar nyelvben minden mondatösszekötő szó csak vonatkozást tartalmaz, ami után a következő tagmondatot ugyanolyan nyelvtani sorrendben lehet felépíteni, mint a "fő" mondatot, vagyis amellyel kezdtük a mondatot. Előző példánál maradva, az helyesen magyarul így hangzik:

Tudom, hogy nem vagy még kész.

Ebben a mondatban a "hogy" után a "nem vagy még kész" teljes értékű mondat, szórendcserék nélkül, tisztán, önmagában megállja a helyét. Megfogalmazza, mi az, amit tudok. A német nyelvben nem állná meg a helyét, mert ott szórendcsere történik, és az állítmány a mondat végére kerül. Innen tudja meg a német ember, hogy alárendelő mondat van dolga. Minálunk viszont a kötőszó csak összeköti a két mondatot, és legtöbbször arra utal, hogy az elkezdett mondat melyik gondolatát fűzi tovább, bontja ki részletesebben a beszélő. Tehát a magyar nyelvben a kötőszavak legtöbbször csak vonatkoztatnak, de nem rendelnek alá semminek semmit.

Az alá- és fölérendelés teljesen ismeretlen, ezt csak az indogermán nyelvelemzési technika és mód kötelező átvételével erőltették bele a köztudatba.

Az egész mondat ismeretén alapul az elemzés

Minden mondat elemzését jelenleg azzal kezdjük, hogy végignézzük az egész mondatot, és utána kikeressük benne az alanyt, majd azt a szót, amelyet állítmánynak gondolunk. Hát így elemzünk, értelmezünk mi egy mondatot? Példát felhozva, ha valaki elkezdte a mondanivalóját, mondjuk emígyen:

Valamikor, réges-régen, amikor még így beszélt a magyar ember: "ha pör ...

Eddig eljutva, bár eddig nem hangzott el sem az alany, sem az állítmány, mégis mindenki tökéletesen érti, hogy miről van szó: a mondanivaló idejét határozza meg a beszélő. És valljuk be, nem úgy gondolkodunk, hogy hol az alany, nem úgy gondolkodunk, hogy - ha már nincs alany, akkor legalább egy kicsinyke állítmányt találjunk -, hanem menet közben már meg tudtuk határozni, hogy itt most "időhatározó"-ról van szó.

Az alannyal, majd másodikként az állítmánnyal való foglalatosság azért "szentírás", mert az indogermán nyelvekhez tartozó német nyelvben ez a sorrend valóban kötelezően betartatik. Ott, sima mondat esetében első szó az alany kell legyen, második szó az állítmány. Nincs kecmec, ha egy kijelentő mondatban ez a sorrend nem tartatik be, az a mondat nyelvtanilag helytelen.

Nem így a magyarban. Mi eleve az állítmánnyal szoktunk kezdeni, az az általános (pl. *Elmegyek holnap horgászni.*), ami a német nyelvben a kérdőmondat kötött, előírt szórendje. Vagyis megint nem passzolunk a német nyelvtanba.

Tehát a mondat elemzése már az első hang elhangzása után elkezdődhet, sőt, a valóságban, mindig el is kezdődik! Ezt a jelenlegi nyelvtani elemzési mód nem támogatja.

Az elemzés alapja a szó

A magyar nyelv a szavakat képzőkkel, jelekkel ragokkal látja el (most itt a jelenleg használt fogalmakkal írom le a jelenséget és problémát, hogy mindenki számára világos legyen), amelyek mindegyike új tartalmat ad, tölt bele a szóba, pontosabban a szó gyökébe, maga a gyökszó szófajlag is, tartalmilag is módosul. Ugyanezeket a módosításokat/módosulásokat az indogermán nyelvek egyenként és külön-külön szóval fejezik ki. Ezért az indogermán nyelvekben indokolt a szavanként történő nyelvtani elemzés, a magyar nyelvben pedig a szavak szétszedése, a gyök

megtalálása, majd az azt követő toldalékok elemzése a helyes módszer.

Az állítmány, ami csak ige lehet [2]

Ez nagyon fontos kérdés. Tekintsük példaként az előző mondatot:

Ez nagyon fontos kérdés.

Németül ez így hangzik:

Es ist eine sehr wichtige Frage.

Tükörfordításban, magyar szavakkal:

Ez van egy nagyon fontos kérdés.

Ami itt megüti a magyar nyelvhez szokott fület, az a "van" szó használata. A magyar nyelv ebben a helyzetben nem használja ezt a szót, e nélkül fejezi ki a gondolatot. Nem úgy a német nyelv. Nála a második helyen - fenti esetben is - kötelezően ige áll, tehát a "van" szócska (a létezést jelentő ige), így neki máris megvan az állítmánya, a "van" szócska. A mondat utána következő része már csak valamilyen határozója ennek az állítmánynak, de nem maga az állítmány. Fenti német példánál tehát az állítmány a "van" szócska.

Igen ám, de a magyar megfelelőjében nincsen "van" szócska, sőt, semmilyen ige nem szerepel! Nincsen akkor állítmánya? Hiányos a mondat? Vagy az állítmánya egy főnév, mégpedig a "kérdés" szó? Hiszen az "ez"-ről állítom, hogy "kérdés", ami "fontos", sőt, "nagyon fontos".

Vagy a következő szép sorok nyelvtani elemzésére mit ad ki a mostani nyelvelemzés?

Kikelet a lány, virág a szerelem...

Tökéletes, teljes magyar mondatok, egymás után fűzve, alannyal meg *állítmánnyal*, de német nyelvelemző technika számára hiányzik az ige, vagyis az elemző technika problémát lát az állítmányban.

Aszimmetrikus elemzőkészlet

Főnév kísérője a melléknév, ige kísérői a tárgy és a határozó. Itt a főnévnek csak egy kísérője van, az igének kettő.

Pedig a magyar nyelvben főnévnek lehet kísérője főnév is, ("utca seprés") ige is (persze raggal, pl. "menő ruha"), melléknév is ("jó barát"). Itt a magyar nyelvhez kitalálták pl. a "melléknévi igenév" fogalmát, amit ugyanilyen alapon hívhattak volna "igei melléknév"-nek is, sőt, eme utóbbi mélyebb értelemmel bírt volna, mert "melléknév"-ként utalt volna arra, hogy itt most igenis melléknévről van szó (nem egy megfoghatatlan "igénévről", miközben melléknévre kell gondolnunk), és a képzés sorrendje (igéből melléknév) is helyesen jelenik meg benne!

A tárgy a magyar nyelvben alapvetően ugyanúgy viselkedik, mint bármely más határozó. Az alábbi mondatokban láthatjuk, hogy a tárgy is csak valamely körülményét pontosítja az állítmánynak.

Kenyeret ettem.

Késsel és villával ettem.

Nyolc órákor az asztalnál ülve ettem.

Az, hogy mit ettem, ugyanolyan szerkezetben jelenik meg, mint a többi határozó, természetesen a tárgyra vonatkozó toldalékkal (raggal). Nem úgy ám az indogermán nyelvekben! Itt sokszor maga a szerkezet határozza meg, hogy ki/mi az alanya a cselekvésnek és ki/mi a tárgya. A következő példát tekintve, a

Peter liebt Ilse.

mondatban egyik szóból sem lehet rájönni, hogy ki kit szeret - a mondat szó szerinti (tükör)fordításban így hangzik: Péter szeret(i) Ilze -, hanem bizony a szavak helye határozza meg, hogy itt Péter az alanya és Ilze a tárgya a mondatnak.

Miután az ősi magyar nyelv a tárgyat jelöli, ezért a fenti mondat magyar megfelelőjében a szavak tetszés szerint cserélhetők egymással. A mondat alapvető értelme, hogy ki kit szeret, nem változik, ugyanakkor mindegyik sorrend szinesíti, gazdagítja, igazából tovább pontosítja a mondanivalót.

Tehát a tárgy azért jelenik meg önálló "eset"-ként a nyelvtani elemzőkészletben, mert az indogermán nyelvekben bizonyos esetekben csak a szerkezet határozza meg, hogy melyik a mondat alanya és tárgya.

Hiányos mondatok

A magyar nyelv a lényegre tör, azt fogalmazza meg, ezért kevés szót használ. Ha valaki megkérdezi a következőt:

Milyen idő volt tegnap felétek?

Kaphatja a következő választ:

Szép.

Ez a válasz a magyarban egy teljes értékű mondat, teljesen helyes és értelmes.

Ugyanez a kérdés a német nyelven a következőképpen hangzik:

Wie war das Wetter gestern bei euch?

Válasz:

Es war schön.

Nézzük meg: három szó a válasz. Nem egy, nem a "szép" szó, ami németül "schön", hanem belekerül egy alany, mert minden kijelentő mondatot alannal kell kezdeni, "es" szócska, belekerül második helyre a "war", ami a magyar "volt" szónak felel meg, mert az alanyt egy állítmánynak (szófaja: ige) kell követnie, majd jön a "schön" szó, szófaját tekintve melléknév, amire tulajdonképpen kíváncsi volt a kérdező.

A német nyelvtani készlet és módszer szerint a magyar mondat hiányos, mert nem szerepel benne sem az alany, sem az állítmány. Magyar szempontból nézve meg a német nyelv beszél feleslegesen, mert hiszen a kérdező egyetlen dologra kérdezett rá, a "milyenség"-re, a magyar válasz pedig pont azt adta feleletül.

Vagyis "beteg" a magyar mondat, mert "hiányos" mondatokat építünk, használunk, amíg a német nyelv "teljes", "tökéletes" mondatokat épít. És mindez csak azért, mert a magyar nyelvre az indogermán elemzőkészletet és az ő elemzési módjukat használjuk!

Az indogermán nyelvek a struktúrát plusz információként használják, az ősi magyar nyelv viszont olyan, "amelyben nincs jelen a hiány koncepciója".

Mi az elvárás a magyar nyelvi elemzőkészlettel szemben?

- Ugyanúgy működjön, ahogyan mi magunk is feldolgozzuk és értelmezzük a másik ember mondanivalóját, vagyis az első hang elhangzás után már "be lehessen kapcsolni", el lehessen kezdeni a mondat elemzését és értelmezését.
- Felismerje és lefedje a magyar nyelv sajátosságait, ezáltal jóval nagyobb lefedettséget biztosítson a mondatok elemzésénél, mint az indogermán elemzőkészlet.
- Amennyire lehet, használja a mára meggyökeresedett nyelvtani elemzőkészlet fogalmait, hogy minél hamarabb érthetővé, közérthetővé tudjon válni. Ez egy nagyon nehéz problémát generál, nevezetesen elvárás hogy ne legyenek teljesen újradefiniálva a nyelvtani fogalmak, holott a fogalmak meghatározása már eleve meghatározza az elérhető eredmények körét!
- Papírral és ceruzával könnyen elvégezhető legyen, ezáltal akár általános iskolában is lehessen tanítani, oktatni.

A nyelvtan háttere: gondolkodási mód és szóépítés

Kiinduló tételünk a következőképpen hangzik: az ősi nyelvekben - így az ősi magyar nyelvben is - a hasonló, egymással összefüggésbe hozható/hozandó dolgokat egyetlen, ugyanaz a szó határozta meg. Miért? Mert a gondolkodás alapja az analógia volt, ami az egymás közötti hasonlóság keresése, megtalálása és megfogalmazása. Az analógiás gondolkodásmód egyrészt szemléletesen tudja kifejezni a gondolatot, másrészt a leggyorsabban tudja megadni a választ a múlt és a jövő nagy kérdéseire.

Az egyetlen szó, amit "gyökszó"-nak nevezhetünk, egyszerre lehetett főnév is, ige is (ezt e két szófajt a hagyományos értelemben használjuk).

Megjegyzés: most itt nem foglalkozunk azzal a kérdéskörrel, hogy a gyökszó jelentését ki lehetett hámozni az alkotó hangok jelentéséből. Ezzel külön tanulmány foglalkozik.

Szótagként hozzacsatolva egy másik gyökszót- vagy jelentéssel bíró hangot - , az előállt, összetett szó új értelmet nyert, hiszen egyidőben hordozta mind a két jelentést. Az első volt az alap, amin módosított a második (gyök)szó.

Megjegyzés: a szótag fogalmát - ezen tanulmányban - mindenütt, végig és következetesen a fenti értelemben használjuk. (Érdemes ismét elolvasni...)

Ezt a folyamatot többször, számtalanszor meg lehet ismételni. Az elv ugyanaz marad, úgy a szó gyártásánál - a végére illeszteni az új gyökszót -, mint az értelmezésnél - az eddigi szó jelentését, tartalmát kiegészíti, gazdagítja, vagy éppen szűkíti (mindig a megfelelő irányban) a hozzátoldott új gyökszó, és ezzel egy **új szó** áll elő.

Ebben a folyamatban van egy nagyon fontos mozzanat. Mégpedig a következő: a legutoljára álló, utoljára csatolt szógyök mindig az **egész, eddig előtte álló** jelentését módosítja. Teszi mindezt anélkül, hogy az előtte álló szó belső felépítését, összetételét ismerné, vagy foglalkozna vele.

Ebben a felépítésben egyértelmű, hogy az alapszóként használt gyökszó a legfontosabb, a leghangsúlyosabb, az őt követő gyökök ezt az alapjelentést "torzítják", módosítják, építik vagy

rombolják a kívánt irányban.

A szó előről haladva felépíthető, és visszafelé, hátulról haladva, lebontható. Az építés is, a lebontás is iteratív módon (lépésenként) történhet, például létezik nyelvtani elemzés, amely hátulról kezdve bontja e a szavakat. Az iteratív lebontás egyszerre mindig csak két résszel dolgozik: 1. meghatározza a hátsó toldalékot (gyökszót) 2. és mindazt, ami előtte van. Ezután a maradékot tekinti teljes szónak, és ugyanezt a módszert ismételve, meghatározza a következő toldalékot és szó maradékát. Mindezt hátulról kezdve amíg végül megérkezik a gyökszóhoz.

Második tétel: a mondatokat ugyanazon elv alapján képezték, mint a szavakat. Ez annak a következménye, hogy eleink **továbbra is** az analógiát, a megfeleltetést használták vezérelvül. Ha van valamilyen módszer a szavak képzésére, akkor ugyanezt a módszert érdemes/kell használni az egész gondolat kifejezésére is. Analóg módon. Hasonló módon. Ugyanazon a módon. És eleink pontosan ezt tették.

Azon kívül, hogy ez megkönnyíti a mondat szerkesztését is és a megértését is, két fontos következménye van. Ezek a következők:

- A mondat hangsúlya mindig az első szón van. Annak mintájára történik ez, ahogy a szóképzésnél is az első szógyök a leghangsúlyosabb, mert ez az az alap, amelyre az egész szó épül.
- A mondatrész akárhány szóból felépülhet, a mondatrész módosítása gyökszóval történik, de csak **a mondatrész végére csatlakoztatva, egyetlen egyszer!**

Az első fontos következmény közismert és elismert a magyar nyelvre vonatkozóan. Ez nem okoz zavart az indogermán elemzőkészlet használatában. A második következmény már gondot okoz, mivel az indogermán készlet és mód, amelyet szó-orientáltan használnak, nincs arra felkészítve, hogy toldalékokat egész mondatrészeire vonatkoztathasson.

Konkrét példával szemléltetve fentieket, vegyük a következő részmondatot: "kerek ablak". Két szóból áll, a "kerek" jelző (szófaja: melléknév) pontosítja a mögötte álló "ablak" alany (szófaja: főnév) tulajdonságát. Ha ezt a részmondatot határozóként szeretnénk használni, pl. "kerek ablak"+os ház, akkor az "os" toldalékot csak a mondatrész végére és egyszer illesztjük, vagyis "kerek ablakos" lesz, és az "os" toldalék, amely itt képzőként szerepel, nem vándorol visszafelé a részmondat szavaiban, vagyis nem mondjuk "kerek ablakos". Másik példa. "Esőben is gyalog járó, tisztos, ősz, mindenki által ismert remeteként"-ben a záró "ként" az egész előtt álló mondatrésze - tehát az "esőben is gyalog járó, tisztos, ősz, mindenki által ismert remete"-re vonatkozik!

Mégegyszer megfogalmazva: az ősi nyelvekben ugyanazon módszer alapján történt a szóképzés, mint a mondatképzés, mert az ősi népek világnézetének és gondolkodásmódjának az analógia volt az alapja. És ha egy módszer bevált és használták a szóképzésre, akkor ugyanazt használták a mondatképzésre is.

Ősi magyar mondatelemzés

Fentiek alapján az ősi magyar mondatok elemzésére javasolt:

- **Az elemző készlet: alapvetően a köztudatban elterjedt nyelvtani elemzőkészlet** használatos. Ennek megfelelően az alapszófajok: ige, főnév, melléknév, határozószó ....

Egyszerűsödnek az összetett nevek szófajok: ami eddig "melléknévi xxx" volt, ezután "xxx-i melléknév" lesz, ami "határozói yyy" volt, "yyy-i határozó" lesz. Ami eddig az előbbieket mögött állt, az most elé kerül, így megteremtjük, hogy a mondat építése szempontjából egyszerűen

meghatározhatjuk a mondatrészek kapcsolódási helyeit, sorrendjét és a szó szerepét.

Ugyanis a szóösszetétel sorrendje ekkor - a magyar mondat szerkesztés alapján helyesen - balról-jobbra, az események logikai sorrendjének teljesen megfelel. Merthogy a "melléknévi igenév" - igazából, szerepe szerint melléknév, tehát adjuk vissza neki a saját nevét, és legyen melléknév. De milyen melléknév? Igéből képzett melléknév. Rövidebben kifejezve: igei melléknév. Ebből mindenki érteni fogja, hogy melléknévről van szó, csak pontosítottuk annyival, hogy megneveztük melyik szófajbók képezett. Igéből.

Vagyis: melléknévi igenév -> igei melléknév

... ..

A mondatrészek nevei: állítmány, alany, tárgy, jelző, határozó.

- **Az elemzés módja: a mondat legelejétől a végéig haladva a legkisebb értelemmel bíró részt** (gyökszó, képző, jel, rag, módosító...) vesszük és vele egy sorban elkészítjük a leírást (megfogalmazza, hogy milyen célt szolgál a vett rész), meghatározzuk a szófajt, majd azt, hogy milyen mondatrészként vehet/vesz részt a mondatalkotásban.

Minden elemzett szó után az egymás alá írt részeket aláhúzzuk egy egyenes vonallal, majd leírjuk egyszer az eddig elemzett összes szót, alá szavanként a szófajokat - ahol szófajváltás történt, ott a szófajváltás előtti szófaj nevét leírjuk, zárójelbe tesszük az egész eddigieket, majd a zárójel után közvetlenül írjuk az új szófajt, alá - utolsó, harmadik sorban - a mondatban betöltött szerepüket írjuk.

Példák

1) példa: Beesteledett

Beesteledett.:

szóelem	leírás	szófaj	mondatrész
be		igei előtag	állítmány
+est		(főnév)	?
+el	igésít	ige	=
+ed	lassító	=	=
+ett	múlt idő	=	=

-----
 beesteledett
 ige
 állítmány

2) példa: 'Vadakat terelő juhászként...'

Vadakat terelő juhászként...:

szóelem	leírás	szófaj	mondatrész
vad		ige főnév	alany állítmány
+ak	többes szám jele	főnév	alany
+at	tárgy jele	=	tárgy

 [vadak]at
 []főnév

Ősi magyar nyelvtan - 1. rész

```
[ ]tárgy

terel                ige                állítmány
+ő                  (igei)melléknév          jelző
-----
[[vadak]at terel    ]ő            -> ["vadakat terel"]ő
[[ ]főnév   ige      ]melléknév -> [ ]melléknév
[[ ]tárgy   állítmány]jelző     -> [ ]jelző

juh                 főnév                alany
+ász                =                    =
+ként               határozó             határozó
-----
[["vadakat terel"]ő juhász]ként -> ["vadakat terelő juhász"]ként
[ ]melléknév        főnév ]határozó -> [ ]határozó
[ ]jelző            alany ]határozó -> [ ]határozó
```

3) példa: 'Kikelet a lány, virág a szerelem'

Kikelet a lány, virág a szerelem:

```
szóelem  leírás                szófaj                mondatrész
=====
ki                igei előtag          állítmány
+kel             ige                  állítmány
+et             főnevesít           főnév                alany
-----
[kikel]et
[ ]főnév
[ ]alany

a                névszó              hat.névelő
-----
[kikel]et a
[ ]főnév  névelő
[ ]alany  névelő

lány            főnév                alany
-----
[kikel]et a    lány
[ ]főnév  névelő főnév
[ ]alany  névelő alany  ???
    az analóg gondolkodás alapján => [állítmány névelő alany]
```

A 2) példa 2. szavánál azt láthatjuk, hogy a bemutatott elemzés nem megy le a szó gyökéhez, amely a következő lehetne:

```
ter    (tér, mint terem, terep...)    főnév    alany
```

Ez persze módosítaná a következő sor tartalmát is. Ugyanakkor azt is láthatjuk, hogy a nem elég mélyre való lehatolás önmagában nem okoz hibát az elemzés egészére és végeredményére vonatkozóan.

A mondatelemzés ábrázolása

Az elemzés során egymás után, egy sorba (1-dimenzióba) írtuk az eredményt, amely összetett mondat esetén a végére egészen hosszúra sikeredhet. Első ránézésre átlátni a mondatot, megérteni a belső felépítését - nehéz, sokszor lehetetlen feladat.

Az indogermán nyelveknél használt elemzési módnál már induláskor tudjuk melyik az alany és

2) példa: 'Vadakat terelő juhászként...'

melyik az állítmány, hiszen már ismerjük a teljes mondatot, a 2-dimenziós ábrázolás esetében egy tiszta fehér lap felső sorában a mondat alanyát és állítmányát egymás mellett elhelyezve, minden más szót azok alá rendelünk. Így egy fölülről épülő, lefelé alárendelt szerepbe jutó építményt kapunk. Ugyanezt a módszert nem lehet alkalmazni a az ősi magyar mondat elemzésénél.

Hogyan épül fel a magyar mondat? Mint egy növény, amely ágának egy rügyéből újabb ágat hajt. Ezzel analóg módon lehet ábrázolni: a szavak egymásutánja kialakítja az ágat, és minden képző, amely az eddigi részmondatból - vagy annak is egy részéből -, azt egy egésznek tekintve új nyelvtani szerepet ad annak, azt a képzőt tekintjük rügynek és abból indítsunk egy újabb hajtást, újabb ágat.

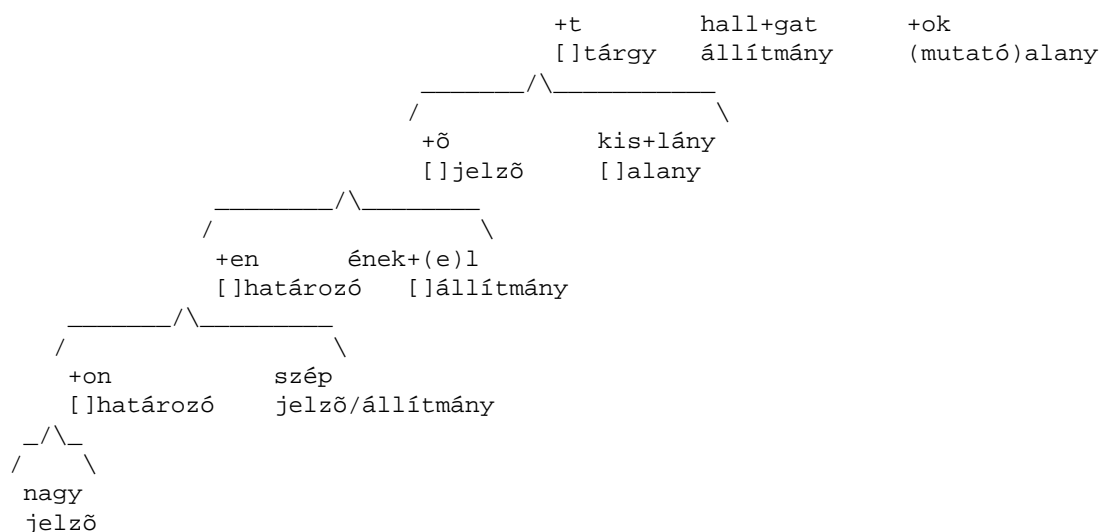
Analógiával élve a növényünk vízszintes ágakból áll (ezek a részmondatok), rajtuk, felettük vagy alattuk a rügyek azok a képzők, amelyekből újabb részmondatok sarjadnak.

Példaként elvégezzük a "nagyon szépen éneklő kislányt hallgatok" mondat elemzését. Az elemzés végére automatikusan megkapjuk a mondat 1-dimenziós elemzését. Ezután a mondatot 2-dimenzióban ábrázoljuk a fent megfogalmazott elveknek megfelelően.

A "nagyon szépen éneklő kislányt hallgatok" mondat elemzése:

szóelem	leírás	szófaj	mondatrész
nagy		melléknév	jelző
+on		határozó	határozó

[nagy	]on		
[melléknév]	határozó		
[jelző	]határozó		
-----			
szép		melléknév	jelző
+en		határozó	határozó

[[nagy]on	szép	]en	-> ["nagyon szép"]en
[[]határozó	melléknév]	határozó	-> []határozó
[[]határozó	jelző	]határozó	-> []határozó

ének		főnév	alany
+l	(-el)igésít	ige	állítmány
+ő		(igei)melléknév	jelző

[["nagyon szép"]en	[ének]l	]ő	-> ["nagyon szépen énekel"]ő
[[]határozó	[]ige	]melléknév	-> []melléknév
[[]határozó	[]állítmány	]jelző	-> []jelző
-----			
kis		melléknév	jelző
+lány		(+)főnév	alany
+t	tárgy jele	=	tárgy

[["nagyon szépen énekel"]ő	[kis]lány	]t	-> ["nagyon szépen éneklő kislány"]t
[[]melléknév	[]főnév	]főnév	-> []főnév
[[]jelző	[]alany	]tárgy	-> []tárgy
-----			
hall		ige	állítmány
+gat	gyakorító	=	=
+ok	személyrag	+ személy(rag)	+ (mutató)alany

["nagyon szépen éneklő kislány"]t hallgat+ok			
[]főnév ige személy(rag)			
[]tárgy állítmány (mutató)alany			

A "nagyon szépen éneklő kislányt hallgatok" mondat 2-dimenziós ábrázolása:

Fenti 2-dimenziós ábrázolásnál nem tüntettük fel az elemek szófaját, csak a mondatban betöltött szerepüket. Ez azért történt, hogy minél jobb áttekintést kapjunk a mondat szerkezetéről.

Érdeemes észrevenni, és az ábra szemléletesen mutatja: a mondattani szerep megváltozása - a toldalék hatására - a szóban történik, és a megváltozott (mondat)rész túlterjedhet a toldalékoltszó határán. A toldalék által hozott változás egy egész mondatrészre vonatkozik, amelynek eleje valamely szó eleje, de vége nem egy másik szónak a vége.

Az előttünk kirajzolódó ágrajz pontos térképét adja az ősi magyar nyelvtan szerinti mondatépítésnek. Az elemzést a mondat legelső elemével kezdtük, később kiderült, hogy ez a legmélyebb eleme a mondatnak, és az elemzés során következetesen előrehaladva automatikusan érkeztünk meg a legfelső szintre, aholis a mondat egy 'tárgy + állítmány + alany' struktúrában jelent meg.

A több dimenziós ábrázolás felé a kilépés hasonló módon történik. A változás annyi, hogy a kilépést a rügyekből abba a síkba indítjuk, amelyet az adott nyelvtani szófajnak meghatároztunk. Így több dimenzióban is megjeleníthető a mondat.

A magyar nyelv továbbépítési technikáját legjobban a régi népi ábrázolásokon látható, ott "éneklő" állatok torkából fakadó, burjánzó növényi indákon figyelhetjük meg. Ilyet láthatunk az alábbi ábrán.

Összefoglalás

Az ősi nyelvek feltételezett tulajdonságai alapján olyan új nyelvtani elemzőkészletre és elemzési eljárásra tettünk javaslatot, amely

- jobban megfelel a magyar nyelv sajátosságainak
- pontosabban leírja a szó- és mondatalkotást, ezért a mondat értelmezését is
- használata egyszerűen elsajátítható

- általános iskolában is már tanítható, a jelenleg használt, tehát szokásos nyelvtani fogalmakra támaszkodva
- egydimenziójú elemzési módszere miatt mindenhol egyszerűen alkalmazható
- kétdimenziójú megjelenítése szemléletesen mutatja be a magyar mondat felépítését

A bemutatott nyelvtani elemzés a mondat elejétől lépésenként halad a mondat végéig és minden szó, sőt, szótagon kötelezően végigmegy. Minden szótag lerakja a maga hordalékát, amely minden esetben kiértékelődik. A mondat kiértékelése rögtön az első szótagnál elindul. Mire végére érünk a teljes mondatnak, a nyelvtani elemzés eredményeképpen a teljes mondat elemzése előáll.

Az ősi magyar szó- és mondatalkotás és a bemutatott elemzési mód alapján jobban megérthetjük saját anyanyelvünket és szebben beszélhetünk magyarul.

Megjegyzések

[1] Ez az alaphelyzet. Amennyiben az első helyet a hangsúlyozni kívánt szó (vagy szintagma) foglalja el, ez kitúrja helyéről az alanyt, amely ekkor - kötelezően - az állítmány (pontosabban: az állítmány ragozott része) mögött, a 3. helyen jelenik meg. Tehát nem helyetcserél a hangsúlyozni kívánt résszel, hanem az ellenkező oldalról kapcsolódik az állítmányhoz, amely következetesen marad a 2. helyen.

[2] Ebbe belekötöttek azon széles körben elterjedt tanítás alapján, hogy a magyar nyelvtan szerint névszó is lehet állítmány. Lásd bármely általános iskolai nyelvtankönyvet. Hogyan írhatok le ilyet, hogy az állítmány csak ige lehet? Íme, idézem az ELTE hivatalos magyar nyelvtankönyvét: "Az állítmány igei természetű mondatrész, azaz grammatikai szófajisága igei." "A hagyományosan névszói állítmánynak nevezett mondatrész valójában névszói-igei állítmány, amelyben a kopula NULLA fokú." Idézve: *Balogh Judit, Haader Lea...: Magyar Grammatika, Nemzeti Tankönyvkiadó, Budapest, 2000., 394. és 395. oldalak, "Az állítmányi szerepű szavak szófaja"* fejezetben. Vagyis: ott van az a huncut ige -anélkül nincs állítmány! -, akkor is, ha nincs ott. Innen vettem.

Melléklet: rövid leírás

Bevezető

Sir John Bowring költő, 1830-ban kiadott egy verseskötetet "Poetry of the Magyars Preceded by a Sketch of the Language and Literature of Hungary and Transylvania" címen, amelynek előszavában írta az alábbi megállapítását a magyar nyelvről:

"A magyar nyelv eredete nagyon messzire megy vissza. Rendkívül különleges módon fejlődött és szerkezete visszanyúlik arra az időre, amikor még a jelenleg Európában beszélt nyelvek nem léteztek. Egy olyan nyelv, mely szilárdan és határozottan fejlesztette magát, matematikai logikával, harmonikus összeilleszkedéssel, ruganyos erős hangzatokkal. Az angol ember legyen büszke arra, hogy nyelve az emberiség történetére és múltjára utal. Az eredete kimutatható, meglátszanak rajta az idegen, különböző nemzetektől származó rétegek, melyek összességéből kialakult. Ezzel szemben a magyar nyelv egy tömör kődarab, melyen az idők viharai a legcsekélyebb karcolást sem hagytak. Nem olyan, mint egy naptár, mely a korral változik. Nincs szüksége senkire, nem kölcsönöz, s nem von vissza, nem ad és nem vesz el senkitől. Ez a nyelv a legrégebbi, a legdícsőségesebb emlékműve egy nemzeti egyeduralomnak és szellemi függetlenségnek. Amit a tudósok nem tudnak megoldani, azt mellőzik, mind a nyelvkutatásban, mind a régészetben." [1]

Dr. Johanna Drucker nyelvész, egy beszélgetés során az alábbiakat nyilatkozta:

"Európai viszonylatban például két teljesen különböző nyelvről beszélhetünk: a finn-magyar nyelvcsoporthoz és az indo-európai nyelvcsoporthoz. Ezek nem kapcsolódnak egymáshoz. A finn-magyar egy nagy nyelvi rejtély, pontosan honnan ered, honnan származik, melyek a formái, de teljesen elüt az indo-európai nyelvektől, felépítésében, hajlításaiban, nyelvtanában, hangjaiban, mindenben." [2]

A magyar nyelv nyelvtanát mind a mai napig, alapvetően az indo-germán nyelvelemzési készlettel és módon szokás vizsgálni. Annak ellenére, hogy egészen mások a tulajdonságai. Szakítva a hagyományos nyelvelemzési technikákkal és megközelítésekkel, az ősi magyar nyelvtan sajátosságai a következők:

Sajátosságok

Az ősi magyar nyelvtan sajátosságai a következők:

- összefüggő rendszerként kezeli a nyelvtan olyan elemeit, mint pl. a hangok, az írás, a szó- és mondatalkotás
- a nyelvtani rendszert összefogó erőnek - a nyelvben tetten érhető és világosan megfogalmazható - világnézetet tekint
- fenti nyelvtani rendszerben az összefüggéseket keresi, mint pl. a hangok ősi jelentése
- a szavak értelmének kibogozását a szógyökként használt elem meghatározásával, majd annak kibontásával kezdi
- a szavak és mondatok elemzése balról jobbra haladva történik, ahogyan a beszélő is beszél, ahogyan a mondat elhangzik és a hallgató is értelmezi - pontosan abban a sorrendben
- egyszerre vizsgálja a vizsgálandó elem formáját és tartalmát [3]
- nyelvtana a legegyszerűbb logikára épül, amelyet soha le nem cserél; ugyanazt a logikát használja úgy a szavak, mint a mondatrészek, mondatok, sőt az egész mondanivaló felépítéséhez

Fent felsorolt sajátosságok mind-mind hozzájárulhatnak a mai magyar nyelv jobb, sikeresebb értelmezéséhez és illőbb nyelvtan megalkotásához és alkalmazásához.

Fenti rövid összefoglaló után a továbbiakban röviden bemutatom azt a főelvet - a logikát - és azt a két kísérő elvet - az egyszerűsítésre és a harmóniára törekvést-, amely jobban, sikeresebben leírja úgy az ősi, mint a mostan használt, mai magyar nyelvet, mint az eddigi leírások.

A logika elve

Az ősi magyar nyelv belső logikájának rövid leírása

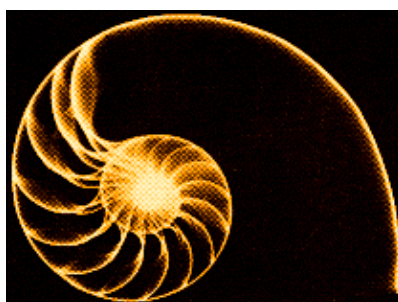
Az alábbi táblázat az ősi magyar nyelvtan logikáját mutatja be. Ami benne csodálatos: ugyanazt a logikát használja a legkisebb értelmes rész megalkotására, mint a mondatrészek, vagy a mondat megalkotására.

(1)	Elemek	<ul style="list-style-type: none"> • Hang (leírva: betű) 39 db • Csönd (leírva: helyköz vagy pont) 1 db
(2)	Jelentés	<ul style="list-style-type: none"> • Minden elem önálló jelentéssel bír [4]
(3)	Műveletek	<ul style="list-style-type: none"> • Elemek egymás után helyezése • Legelől a jelentése szerint legfontosabb, utána egyre csökkenő fontossággal a többi • Lezáró elem: csönd
(4)	Elemeken végzett művelet eredménye	<ul style="list-style-type: none"> • Új elem

Ugyanaz a logika érvényesül úgy kicsiben, mint nagyban. Ugyanazon logika alapján gyártódnak le a gyökök, a szavak, mint a mondatok.

Mindazok a részek elhagyhatók, amelyek az adott helyzetben nem fontosak. Az ősi magyar nyelvben nincs benne a hiány fogalma.

Az alábbi kép jól szemlélteti az ugyanazon logika alapján történő építkezést. Ha ránézünk a csigavonalra, a legkisebb rész is ugyanazon elv alapján épül fel, mint a legnagyobb rész.

A logikát kísérő két elv

A fentebb bemutatott logika megadja a magyar mondat vázát, az alapot, amelyre a nyelv építkezik. Az építkezés után még két, egymással versengő elv működik a magyar nyelvben, ezek a következők:

(5) Az egyik az egyszerűsítés elve: egy dolgot (kiejtés, írás) addig lehet egyszerűsíteni, amíg a jelentése nem változik. Példa rá a hangok hasonulása: az egyszerűbb kiejtés érdekében a hangok

hasonulásánál ez az elv érvényesül, miközben a vizsgált szó jelentése nem változik. Akkor is ugyanazt értjük alatta, ha azt hasonulás nélkül ejtjük ki. Például a "szabaccság"-ot könnyebb kiejteni, mint a "szabad"+"ság"-ot, és mivel csak és kizárólagosan ugyanazt a szót érthetjük alatta, ezért él a magyar nyelv az egyszerűsítés lehetőségével.

(6) A másik az illeszkedés, harmónia elve: egy dolgot úgy és addig lehet illeszteni egy adott környezetbe, lehet esetleg tovább díszíteni, - pl. egy versben, egy ütemhez, egy hangmagassághoz illeszteni -, amíg annak értelme nem változik. Ilyen példa a "Körtéfa, körtéfa..." népdal első két szava, amelyben az /é/ hang azért hosszú, mert így illeszkedik a dal üteméhez. Az értelmet nem zavarja ez a változás, ugyanakkor szebbé, illeszkedőbbé válik a nyelv általa.

Az alábbi kép jól szemlélteti az illeszkedés és harmóniára való törekvés alapján módosított, nem csak a tiszta logika alapján történő építkezés egyik lehetséges eredményét.

Összegzés

Ha a logika megadja a nyelvtan csontozatát, akkor a két kiegészítő elv rárakja az izmokat, a húst, és gazdag élettel telíti meg a nyelvet. Használhatóvá teszi, művészi alkotássá, amelyben a gondolatok kifejezése harmóniában valósul meg.

Ilyen tehát az ősi magyar nyelv: logikusan felépített, egyszerűsített és harmóniára törekvő.

Ezek azok az ősi ismeretek, amelyek benne van a nyelvünkben, ezeket kellene mélyebben, alaposan kutatni, felfedni és megmutatni. Ezekre a kutatásokra példa lehet a szerző több, részletes tanulmánya, amelyek mind ehhez a témakörhöz tartoznak és elérhetők a "www.osnyelv.hu" honlapon.

Megjegyzések

[1] "The Magyar language goes far back. It developed in a very peculiar manner and its structure reaches back to times when most of the now spoken European languages did not even exist. It is a language which developed steadily and firmly in itself, and in which there are logic and mathematics with the adaptability and malleability of strength and chords. The Englishman should be proud that his language indicates an epic of human history. One can show forth its origin; and alien layers can be distinguished in it, which gathered together during the contacts with different nations. Whereas the Hungarian language is like a rubble-stone, consisting of only one piece, on which the storms of time left not a scratch. It's not a calendar that adjusts to the changes of the ages. It needs no one, it doesn't borrow, does no buckstering, and doesn't give or take from anyone. This language is the oldest and most glorious monument of national sovereignty and mental independence. What

Ősi magyar nyelvtan - 1. rész

scholars cannot solve, they ignore. In philology it's the same way as in archeology.

[2] "We have, for instance, two radically different languages within the European context: The Finno-Hungarian language groups and Indo-European language groups. These are not related to each other. The Finno-Hungarian is the great mystery of languages, exactly where it came from, where it originated, what its forms are, but it's radically different from Indo-European languages, in its structure, its inflections, its grammar, its sounds, everything."

[3] A strukturalista nyelvelemzés felmenti magát az alól, hogy az elemek értelmét is vizsgálja. Ezzel a szemlélettel ellenkezően az ősi magyar nyelvtan együtt kezeli a formát és a tartalmat.

[4] Lásd Varga András: "A hangok ősi jelentése - a magyar nyelvben" c. tanulmányát.

(C) Varga András, 2005.ápr.25. -0.2 változat
2005.máj.25. -1.0a változat
2005.nov.13. -1.1 változat
2007.aug.07. -1.1e változat
Forráshely: www.osnyelv.hu